

Mirosław Piskozub

Sprawozdanie z konferencji "Fakty i mity" : otwarcie społecznej dyskusji o sytuacji młodych niepełnosprawnych ruchowo osób

Studia Psychologica nr 7, 403-405

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MIROSŁAW PISKOZUB

**SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI *FAKTY I MITY* –
OTWARCIE SPOŁECZNEJ DYSKUSJI O SYTUACJI MŁODYCH
NIEPEŁNOSPRAWNYCH RUCHOWO OSÓB**

W dniu 11 grudnia w Wyższej Szkole Psychologii Społecznej w Warszawie odbyła się konferencja zatytułowana *Fakty i mity*. Zagadnienia poruszane na konferencji miały na celu przedstawienie aktualnych faktów dotyczących sytuacji osób niepełnosprawnych ruchowo, a także zakwestionowanie mitów i stereotypów funkcjonujących w społeczeństwie na temat tej grupy osób.

Konferencja odbyła się w ramach realizacji programu MISARN. Skrót ten oznacza: Młodzi Intelktualnie Sprawni Ale Ruchowo Niepełnosprawni. Program obejmuje młodych ludzi w wieku 18-24 lata, z niepełnosprawnością ruchową, którzy mieszkają na terenie Warszawy i okolic. Program skierowany jest także do rodzin i opiekunów tych osób. Realizowany jest przez grupę organizacji tworzących Partnerstwo „Rozwój Umiejętności Życiowych MISARN”, przy udziale środków Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL. Jest to program na rzecz wyrównywania szans, niwelowania nierówności, eliminowania wszelkich przejawów dyskryminacji na rynku pracy, realizowany w krajach Unii Europejskiej.

Na początku konferencji przedstawiciele organizacji wchodzących w skład Partnerstwa zaprezentowali zadania, którymi się zajmują. Przez działania na płaszczyźnie psychologicznej, edukacyjnej, szkoleniowej i instytucjonalnej starają się wspierać aktywne włączanie się osób niepełnosprawnych w nurt codziennego życia, edukacji i pracy zawodowej. W skład Partnerstwa MISARN wchodzi:

- Przedstawicielstwo Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP)
- Stowarzyszenie Centrum Informacji Społecznej
- Instytut Rozwoju Służb Społecznych
- Zakład Elektroniki Profesjonalnej ASM
- Polskie Towarzystwo Chorób Nerwowo-Mięśniowych
- Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych Uniwersytetu Warszawskiego.

Antonina Kasprzak, doktorantka Polskiej Akademii Nauk, zaprezentowała krótką historię tego, jak na przestrzeni wieków zmieniało się spojrzenie na osoby niepełnosprawne. Niektóre z tych sposobów spostrzegania spotykane są jeszcze dzisiaj w postaci różnych mitów i stereotypów. W myśl modelu religijnego, który wywodzi się ze średniowiecza, niepełnosprawność może być karą Bożą lub skutkiem działania sił demonicznych. W religiach Wschodu niepełnosprawność wyjaśnia się przez pojęcie złej karmy. W modelu religijnym osoba chora czy niepełnosprawna uważana może być także za cierpiącego Chrystusa. W modelu medycznym, wywodzącym się z myśli oświeceniowej, niepełnosprawność rozpatrywana jest w kategoriach normalności i nienormalności. Natomiast współcześnie tworzy się model praw, w którym problematyka społeczno-prawna dominuje w rozumieniu zjawiska niepełnosprawności: Z porównań międzykulturowych wypływa wniosek, że pojęcie niepełnosprawności wiąże się z pojęciem osoby. Na przykład wśród plemion Indian Lakota oraz u Maory-

sów nie ma pojęcia niepełnosprawności, ponieważ rozumieją oni osobę ludzką w kategoriach spirytualistycznych. To prowadzi do konkluzji, że o godności i wartości człowieka stanowi jego duchowość, rozumiana jako przestrzeń rozwoju osobowego.

Prof. Jerzy Bralczyk nie mógł przybyć na konferencję, więc jego wystąpienie zarejestrowano wcześniej na filmie i odtworzono. W tym wywiadzie, zatytułowanym *Jak mówić i nie mówić o niepełnosprawności*, poruszono zagadnienie języka, którym opisujemy to zjawisko. Wiele terminów psychologicznych lub medycznych w użyciu powszechnym nabrało negatywnego zabarwienia emocjonalnego i dlatego dzisiaj odchodzimy od nich. Na przykład niegdyś pełnoprawne pojęcia: „imbecyl”, „kaleka”, „inwalida”, zostają dzisiaj zastąpione takimi określeniami jak „niepełnosprawność intelektualna” i „niepełnosprawność ruchowa”. Nie mówimy także „sprawni inaczej”, bo to prowadzi do ironicznych skojarzeń z takimi pojęciami jak „kochający inaczej” czy „uczciwi inaczej”. Zdaniem profesora, nie chodzi o poprawność polityczną w tworzeniu pojęć, ale o poprawność społeczną. Terminy, którymi określamy różne zjawiska, powinny być adekwatne do rzeczywistości, a jednocześnie nie powinny wywoływać jakichś negatywnych konotacji. Język jest czynnikiem, który ma wpływ na kształtowanie spostrzegania społecznego osób niepełnosprawnych, a tym samym na proces modelowania postaw wobec tego zjawiska.

Dominika Słomińska, psycholog z Wydziału Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego, a także psychoterapeutka, zaprezentowała temat: *Dom, rodzina i dorosłość – sytuacja rodziny w okresie wchodzenia osoby niepełnosprawnej w dorosłość*. W swojej pracy stosuje podejście systemowe, ukierunkowujące oddziaływania psychologiczne nie tylko na osobę niepełnosprawną, ale także na rodziców i środowisko. Rodzice dziecka, które przychodzi na świat z jakąś niepełnosprawnością, muszą przejść proces żałoby, podobnie jak dzieje się to w sposób naturalny po utracie osoby znaczącej. Jest to konieczne, jeśli chodzi o akceptację dziecka niepełnosprawnego. Zadaniem psychologa jest pomoc w przejściu wszystkich etapów tej żałoby: „pogrzeb wymarzonego dziecka” (pożegnanie oczekiwań, które miało spełnić narodzone dziecko), przeżycie żalu, gniewu, poczucia winy, depresja i dojście do wypracowania strategii pogodzenia się z nową sytuacją. Bardzo ważne jest właściwe przepracowanie poczucia winy, ponieważ na tym etapie wiele małżeństw rozpada się, nie umiając poradzić sobie z tym kryzysem. Zadaniem pomocy psychologicznej jest także tzw. odcinanie pępownicy, czyli dążenie do jak największego usamodzielnienia osoby niepełnosprawnej, aby mogła stanowić o sobie samej. Między innymi kwestie funkcjonowania psychoseksualnego są ważnym czynnikiem w procesie budowania dobrej jakości życia osób niepełnosprawnych. Wypowiedź prelegentki obala także mit roszczeniowości rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym. To jest ich pełne prawo, a obowiązek struktur społecznych, aby osoba niepełnosprawna mogła funkcjonować tak, jak osoby w pełni sprawne.

Wśród prelegentów nie mogło zabraknąć osób niepełnosprawnych, które z perspektywy swojej pracy naświetliły zagadnienia poruszane na konferencji. Paweł Wdówik, kierownik Biura ds. Osób Niepełnosprawnych Uniwersytetu Warszawskiego, przedstawił kwestię przechodzenia osób niepełnosprawnych ze szkoły średniej na studia akademickie. Agata Sapała, doradca zawodowy z Centrum Usług Doradczych, mówiła o doradztwie zawodowym dla osób niepełnosprawnych. Projekt MISARN promuje rozwiązania dotyczące umiejętności: obywatelskich, ułatwiających dostęp do edukacji, dbania o własne zdrowie oraz umiejętności rozwiązywania konkretnych problemów życiowych. Anita Bodzan, konsultant Projektu MISARN, poruszyła kwestię tego, jak wygląda aktualnie rynek pracy. Jednym z zadań tego projektu jest wypracowanie systemu przeciwdziałania dyskryminacji osób niepełnosprawnych ruchowo w życiu społecznym i na rynku pracy.

Następnie dr Irena Zinserling z Wydziału Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego zaprezentowała funkcjonujące od października tego roku na tymże wydziale Podyplomowe Studia dla Doradców Planowania Kariery Osób Niepełnosprawnych.

Rafał Skrzypczyk, wiceprezes Fundacji Aktywnej Rehabilitacji, podjął temat aktywności ruchowej osób niepełnosprawnych. Sport pozwala osobom niepełnosprawnym wzmocnić zarówno ciało jak i sferę psychiczną. Przez różnego rodzaju aktywność dokonuje się rehabilitacja fizyczna osoby niepełnosprawnej, a jednocześnie zaspokajana jest potrzeba samorealizacji i rozwoju. Uprawianie sportów ekstremalnych przez osoby niepełnosprawne jest w pewnym sensie komunikatem skierowanym do społeczeństwa, że osoba niepełnosprawna jest wolna i sama decyduje o tym, co jest dla niej dobre i czy chce narażać swoje życie.

Agata Szczepłek ze Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji zaprezentowała temat: *Po co łamać stereotypy? – o tym jak skutecznie zmieniać rzeczywistość*. Oto przykłady stereotypów nadal obecnych w świadomości społecznej: niepełnosprawni są nieszczęśliwi; należy ich wyręczać (z tego wynika nadopiekuńczość niektórych rodziców); są skazani na pomoc innych; są ciężarem dla swoich bliskich; nie są zdolni do podejmowania samodzielnych decyzji; nie są w pełni wydajnymi pracownikami; psują wizerunek firmy i odpychają klientów; powinni siedzieć w domu; nie są zdolni do pełnienia jakichkolwiek ról społecznych; powinni funkcjonować tylko w środowisku „podobnych” do siebie; nie powinni wstępować w związki małżeńskie i mieć dzieci (niektórzy uważają osoby sprawne wchodzące w związek z osobą niepełnosprawną za dewiantów); nie powinni lub nie podejmują współżycia seksualnego; mają inne potrzeby niż ludzie w pełni sprawni; są samotni; nie potrafią się bawić; cechuje ich postawa roszczeniowa, zgorzknienie i złośliwość; są niebezpieczni; niepełnosprawności ruchowej zawsze towarzyszy niepełnosprawność intelektualna. To wiele mitów, przez pryzmat których wielu ludzi spostrzega osoby niepełnosprawne. Stowarzyszenie prowadzi kampanię społeczną, która zmusza do odpowiedzi na pytania stawiane przez osoby niepełnosprawne: Dlaczego traktujesz nas inaczej? Czy jesteśmy inni?

Zadaniem Projektu MISARN jest także organizowanie warsztatów, które mają na celu pomoc w przełamaniu poczucia bezradności, zmianę stereotypów oraz przezwyciężenie poczucia ograniczenia wśród młodych niepełnosprawnych i ich opiekunów.